

ПЕДАГОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ-МЕТОДИ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ЗСО ТА ПО В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ПІДЛІТКІВ

Серих Лариса Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики змісту освіти
КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
Суми, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-5290-8596>

Фундаментом взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків є єдність процесів набуття ними художньо-естетичної освіти, переходу від суто споживання інформації до розвитку світоглядної позиції засобами мистецтва. Необхідно визнати: проблема естетико-виховного потенціалу взаємодії закладів ЗСО та ПО передбачає високий результат естетичного виховання, дотримання пріоритетних підходів до наукового аналізу чинників і фактів, тому вимагає широкого вибору механізмів реалізації подальшого дослідження. Зокрема, актуальними є питання педагогічних можливостей закладів освіти як інституцій естетичного виховання дітей та учнівської молоді. Тому, усвідомлюємо, що вирішення окреслених завдань передбачає, насамперед, розглянути педагогічні механізми-методи взаємодії ЗЗСО та ЗПО в естетичному вихованні підлітків (Серих, 2015).

Група *педагогічних механізмів-методів* взаємодії ЗЗСО та ЗПО в естетичному вихованні підлітків представлена *інтерактивними технологіями* в освітній діяльності підлітків. Інтерактивний, зазначає С. Гончаренко, (від англ. *interaction* – взаємодія) означає «здатний до взаємодії, співробітництва, діалогу (префікс «інтер» ...у дослівному перекладі з латин. мови означає «перебування поміж»)» (Гончаренко, 1997, с. 200), які, додають О. Пометун і Л. Пироженко, є специфічною формою організації пізнавальної діяльності, в якій створюються комфортні умови навчання, де кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність (Пометун, Пироженко, 2004).

Метою *інтерактивних технологій* є набуття учнями інтеркультурної компетентності – готовності, здатності до комунікативної й кооперативної діяльності, оволодіння комплексом відповідних умінь. З огляду на велику кількість інтерактивних умінь, класифікуємо їх у такі основні групи: *уміння слухати партнерів* і виявляти до них прихильність, доброзичливість, толерантність; *уміння переконувати, аргументувати власну думку*, керувати емоційним станом; *уміння дискутувати, підтримувати зворотний зв'язок*, ініціювати спілкування; *уміння взаємодіяти, співпрацювати*, встановлювати ділові контакти, працювати в парі, малих групах, колективно (Серих, 2020). Урешті решт, основою інтерактивних педагогічних технологій є *спілкування як форма діяльності*, психічного контакту, що здійснюється між рівноправними партнерами, виявляється в обміні інформацією, взаємовпливі, взаєморозумінні.

Спілкування як форма інноваційної діяльності такого типу відбувається за умов: комфортності і довіри; конфіденційності; виконання інсайту (відкриття); використання зворотного зв'язку (В. Биков, М. Голубенко, І. Дичковська, В. Дрейвс, В. Кілпатрік, М. Лазарєв, В. Логвин, О. Пометун, Л. Пироженко, В. Тименко та ін. На відміну від поняття «комунікація» (передача інформації) спілкування характеризується психічними зв'язками, духовними стосунками суб'єктів взаємодії. Фахівцями виділено чотири функції спілкування: перша пов'язана з предметною діяльністю, друга характеризується спілкуванням заради нього самого, третя виявляється в передачі духовних цінностей, четверта спрямована на залучення до цінностей (Серих, 2015).

Зауважимо, що в розрізі гуманізації освітнього процесу здійснюється *особистісно зорієнтоване спілкування* (Ш. Амонашвілі, І. Бех, І. Зязюн, І. Якиманська та інші). І. Бех акцентує увагу на *розвиваючій ролі спілкування* як домінуючої, розводить поняття «мовленнєве спілкування» й «педагогічне спілкування». Своєрідність останнього вчений убачає в тому, що «у виховному процесі два суб'єкти мають альтернативні позиції: вихователь виступає носієм і транслятором особистісних цінностей, а вихованець мусить ними лише оволодіти. У мовленнєвому спілкуванні, навпаки, наявна єдність думок і поглядів» (Бех, 2012, с. 161). З огляду на це, неодмінною умовою здійснення виховного впливу під час педагогічного спілкування є майстерне володіння словом і організація діалогу – процесу міжособистісної взаємодії.

Саме тому, ефективними механізмами педагогічної взаємодії є *діалогічні форми* педагогічного спілкування як засіб стимулювання інтерпретаційної діяльності учнів, прояву рефлексії в процесі пізнання мистецтва; *педагогічний діалог* як специфічні дії педагога, який моделює освітній процес на основі партнерських стосунків (відкритість, довіра, повага, симпатія тощо), створює умови для самовираження кожного вихованця (Серих, 2015; 2020).

Ще одну принципову позицію щодо спілкування має О. Рудницька, – «художні твори, з одного боку, здатні моделювати людські стосунки, з іншого – мистецтво у своїй сутності само є спілкуванням, діалогічним за своєю природою. Комунікативна функція мистецтва виявляється в різних видах спілкування: діалозі з митцем, з образом твору, культур, діалозі особистісних смислів у системі «учень – учень» або «учитель – учні», внутрішній діалог (інтеріоризована дискусія) (Рудницька, 2000, с. 56).

Цілісність поетапного зростання взаємодії ЗЗСО та ЗПО забезпечує реалізацію низки інтерактивних методів, прийнятних для організації аналізу-інтерпретації творів мистецтва, зокрема високу ефективність має *фасилітована дискусія*. Фасилітація (від латин., легкий, англ. *facilitate* – полегшувати, допомагати) – це технологія, принциповою особливістю якої є опосередкована участь педагога в колегіальному самонавчанні учнів; «стиль педагогічного спілкування, який передбачає полегшення взаємодії під час спільної діяльності; ненав'язлива допомога групі» (Масол, Гайдамака & Белкіна, 2006, с. 476).

Подальша взаємодія ЗЗСО та ЗПО в естетичному вихованні підлітків доповнюється іншими інноваційними методами, зокрема *реалізацією проектної технології або методу проектів*. Метод проектів, за твердженням В. Логвин

(Логвин, 2003) завжди припускає розв'язування проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь із різних галузей науки, технології, творчих галузей – естетики. Результати виконаних проєктів мають бути «відчутними», тобто, якщо це практична проблема, то має бути конкретний результат, готовий до впровадження (Логвин, 2003).

Реалізацію проєктів у мистецькій сфері забезпечують п'ять основних організаційних компонентів, які дозволяють сформулювати творче мислення вихованців: *організація стимулюючого інформаційного простору* для розвитку потенційних можливостей дитини; *організація різноманітних видів діяльності* як умова самореалізації кожного учня: комунікативної, ігрової, пізнавальної, дослідницької, художньо-естетичної; *організація продуктивного спілкування* як умови естетичного розвитку учнів, формування позитивної «Я-концепції» тощо; *організація психолого-педагогічної підтримки* підлітків для вирішення своїх проблем, допомога у самопізнанні, самооцінці, самовизначенні, самоактуалізації; *організація педагогічної професійної діяльності педагога*, що дозволяє реалізувати проєкт і ефективно формувати творче мислення учнів, забезпечуючи суб'єкт-суб'єктну взаємодію як активну життєву позицію, дозволяє розвивати особистість підлітка, його здатність до самовизначення й самовдосконалення (Sierykh & Kamtoh, 2020).

З-поміж методів та прийомів педагогічного впливу на взаємодію ЗЗСО та ЗПО в естетичному вихованні підлітків використовуємо цікаві «родзинки» прийоми означеної взаємодії, які становлять позитивну дію на підлітків: «Відстрочена відгадка», «Щедра оцінка», «Дитяче журі», «Приваблива мета», «Навчи іншого», «Роби, як я», «Кредит довіри» та ін. (Серих, 2015).

У межах реалізації педагогічної взаємодії закладів ЗЗСО та ЗПО в естетичному вихованні підлітків використовуємо педагогічний механізм – *інтервізію* – метод, технологія кооперативного навчання (навчання один від одного і за допомогою один одного) в процесі обміну думками, емоціями досвідом тощо (Шоутен, 2008, с. 6). Нами встановлено суттєву відмінність інтервізії, яка полягає в тому, що *інтервізія* – дружня підтримка в навчанні (інтервізія – від фр. *intervision* – навчання, що відбувається в групі за відсутності педагога), як процес пошуку шляхів розв'язання будь-якої проблеми в групі (кожен має однакові (рівноправні) ролі, де роль того, хто навчається є найважливішою. Кожен учасник привносить власні навчальні цілі, що уточнюються й реалізуються упродовж спільного обговорення (там само, с. 30). Педагог, виконуючи роль наставника, надає зворотній зв'язок. Для забезпечення результату кожна інтервізія відображається у звіті (протоколі), який має кілька функцій: він описує основні моменти інтервізійного процесу; відображає перспективи; є предметом для реагування й пропонує можливості отримання загального огляду інтервізії всієї групи (Шоутен, 2008).

Для ефективного використання механізмів-методів взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків педагогу потрібно об'єктивно привносити власний досвід під час обговорення суттєвих питань; слухати інших, особливо «прихований» зміст; мати бажання

ділитися власними інсайтами, почуттями; обговорюючи, випробувати альтернативи. Дієвість і результативність механізмів-методів взаємодії може бути тільки за умови ефективної комунікації суб'єктів взаємодії.

Список літератури:

1. Гончаренко, С.У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь.
2. Логвин, В. (2003). *Метод проектів у контексті сучасної освіти*. Завуч. 1.
3. *Менеджмент керівників закладів дошкільної і початкової освіти*. (2008). Навч.-метод. посібник. Т. Шоутен та ін. Київ: «Крок за кроком».
4. *Методика навчання мистецтва у початковій школі*. (2006). Посібник для вчителів. Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна та ін. Харків: Веста.
5. Рудницька, О.П. (2002). *Педагогіка: загальна і мистецька*: Посібн. Київ.
6. Серих, Л. В. (2015). *Взаємодія загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків: Монографія*. Суми: НІКО. 374.
7. Серих, Л. В. (2020). *Взаємодія закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків: суб'єкти інноваційної естетичної діяльності. Колективна монографія. Integration of traditional and innovation processes of development of modern science: collective monograph / edited by authors. 1st ed. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2020. 340. (97–118).*
8. Sierykh, L. V. & Kamtoh, A. (2020). Psychological and pedagogical features of teenagers in the context of aesthetic education. *PNAP. Scientific Journal of Polonia University Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej*. 40 (3). (164–171).
9. *Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник*. (2004). О. Пометун & Л. Пироженко. Київ: В.С.К.